

Uke 6

Martina Ortova

Menti – resultater fra uke 5

Hva trenger du å vite mer om de etiske teoriene? Hva er det som ikke er helt klart for deg?

Hva trenger du å vite mer om de etiske teoriene? Hva er det som ikke er helt klart for deg?

- Hvis noe ikke står i pensum, men vi har snakket om det i forelesning, og det ligger i PowerPointen fra forelesningen, så er det relevant for eksamen.

- **Hva gjør man når viktige plikter krasjer?**
- Når to moralske plikter **kommer i konflikt**, oppstår det et **etisk dilemma**. Da må du:
- **Vurdere argumenter for begge sider**
- Forklare *hvorfor* du valgte den ene plikten over den andre
- Være tydelig og konsistent i etisk begrunnelse
- Her kan du bruke **Ø. Kvalnes** og hans “**navigasjonshjul**” som et verktøy for å komme frem til en godt begrunnet løsning. Navigasjonshjulet hjelper deg å analysere:
 - jus
 - identitet/verdi
 - moral
 - omdømme
 - økonomi
 - etikk

Hedonise x Egoisme

- **Hedonisme:** er en filosofisk teori som sier at det som er *godt*, er nytelse, og det som er *dårlig*, er smerte. Alt vurderes etter hvor mye lykke eller velvære det skaper. Kan være egoistisk (egen nytelse) eller altruistisk (alles lykke).
- **Egoisme:** Handler om *hvem som skal få godene* → meg selv. Egoisten kan bry seg om alle slags goder, ikke bare nytelse (f.eks. status, penger, makt). En egoist kan gjøre noe som *ikke* gir nytelse, men som gir egen fordel (penger, makt).

Tema: Samfunnsansvar

- Læringsutbytte for i dag – institusjonell teori og interessenteori
- Kapittel 5, pensum A
- Kapittel 7, pensum A

- Kapittel 5, Pensum A

s. 113

- Virksomhet – et sosialt system som er bevisst konstruert for å løse spesielle oppgave or realisere bestemte mål.
- Virksomhet – form for organisasjon, altså et kollektiv som er satt sammen for å tjene et bestem formål, som å produsere varer og tjenester.

Virksomheter

Definisjon:

En strukturert og organisert samling av aktiviteter og gjøremål som er utformet i den hensikt å produsere et konkret resultat i form av et produkt eller tjeneste for en intern mottar i bedriften eller for ekstern kunde på et marked.

(Gottschalk, 2002).

Et sosialt system som er bevisst konstruert for å løse spesielle oppgaver og realisere bestemte mål.

Institusjonell teori (s. 5.1)

- I institusjonell teori betyr en *institusjon* ikke en organisasjon eller en fysisk bygning.
- Det betyr:
- **Regler, normer og forventninger**

- Institusjoner er de **usynlige reglene i samfunnet** som styrer hvordan organisasjoner og mennesker bør oppføre seg.

- En institusjon kan være:
- **Formelle regler:** lover, forskrifter, standarder
- **Uformelle normer:** kulturelle forventninger, tradisjoner, "slik gjør vi det her"
- **Verdier og praksiser:** det som anses som riktig og legitimt i bransjen

- Eksempler på institusjoner:
- Kvalitetsstandarder (f.eks. ISO)
- Samfunnets forventning om bærekraft
- Lover om HMS
- Uskrevne regler som "ledere bør være transparente"
- Bransjenormer som "CV og intervju brukes i rekruttering"

Forskjellen mellom institusjon og virksomhet (organisasjon)

- Dette skaper ofte forvirring, så her er en enkel og presis forklaring:
- **Institusjon**
- Er **regelverket**, normene, forventningene.
- Formen for “hvordan ting *bør* være”.
- Påvirker alle aktører i et felt (bransjer, bedrifter, skoler, stat).
- **Institusjon = usynlige rammer og forventninger.**
- **Virksomhet (organisasjon)**
- Er en **konkret aktør**: bedrift, skole, sykehus, kommune, fabrikk osv.
- Opererer *inni* et institusjonelt landskap.
- Må tilpasse seg institusjonene for å få **legitimitet**.
- **Virksomhet = konkret enhet som prøver å oppfylle reglene og forventningene i institusjonene.**
-

Institusjonell teori

- Institusjoner x virksomhet
- Enkeltmennesker, **virksomheter**, samfunnet
- Virksomheter kan være **private** eller offentlige.

Institusjoner: «mere abstrakt betydning og står for de samlende normene og den sosiale atferden som regulerer den måten vi løser samfunnsoppgaver på» s. 114

Institusjonell teori

- **Institusjonell teori** er en rammeverk som brukes for å forstå hvordan institusjoner (som lover, normer og kulturelle koder) påvirker organisasjoner og deres atferd. Teorien fokuserer på hvordan organisasjoner tilpasser seg og overlever i sitt miljø ved å følge de etablerte reglene og normene.

Hovedpunktene i institusjonell teori inkluderer:

- **Institusjoner:** Strukturer og mekanismer i samfunnet som påvirker organisasjoner, inkludert lover, regler, normer og kulturelle koder.
- **Isomorfisme:** Prosessen der organisasjoner blir mer like hverandre over tid som et resultat av press fra institusjonene.
- **Legitimitet:** Organisasjoners behov for å bli anerkjent som gyldige og akseptable av samfunnet og andre aktører.

Institusjonell teori hjelper oss med å forstå hvorfor organisasjoner oppfører seg på bestemte måter og hvordan de tilpasser seg endringer i sitt miljø.

Legitimitet

- **Legitimitet** refererer til anerkjennelsen av noe som rettmessig, gyldig eller akseptabelt.
- **Legitimitet betyr at andre oppfatter deg som riktig, troverdig og akseptabel.**
- At noe har legitimitet betyr at det er bred aksept for det, enten fordi det er godkjent gjennom lovregulering eller fordi det av andre grunner oppfattes som rettferdig eller rettmessig.
- Sosial legitimitet:
 - En generalisert oppfatning eller antagelse om at organisasjonens aktiviteter er ønskelige, velegnede eller passende innenfor et sosialt konstruert system av normer, antagelser og definisjoner. (Suchman, 1995)

Legitimitet

- **Juridisk legitimitet:** Når noe er i samsvar med loven.
- **Sosial legitimitet:** Når noe er akseptert og støttet av samfunnet eller en gruppe mennesker.
- **Politisk legitimitet:** Når en regjering eller leder har støtte og anerkjennelse fra folket.
- Legitimitet er viktig fordi det gir autoritet og troverdighet til handlinger, beslutninger og institusjoner.

Scott Søyler (s. 123)

Scotts søyler er en måte å forstå hvordan institusjoner påvirker organisasjoner. Det finnes tre hoved søyler:

1. **Regulative søyler:** Disse handler om lover, regler og forskrifter som organisasjoner må følge. De gir struktur og stabilitet gjennom formelle regler og sanksjoner.
2. **Normative søyler:** Disse fokuserer på normer og verdier som påvirker hvordan organisasjoner og individer oppfører seg. Det handler om hva som anses som riktig og passende oppførsel i en gitt kontekst.
3. **Kulturell-kognitive søyler:** Disse handler om de delte forståelsene og troene som former hvordan vi ser verden og oppfører oss. Det inkluderer de grunnleggende antakelsene og tankemønstrene som er tatt for gitt.

Scotts søyler

- Richard W. Scott

Den kulturelt-kognitive søylen – Hva som er fornuftig?

- «Slik gjør vi det her»

Den normative søylen – Hva som er rett og rettferdig?

- «Samfunnets normer»

Den regulative søylen – Hva er lovlig?

- «Samfunnets lover, regler»

Les. Tabell 5. 1, side 115

Video – Isomorfisum

(ikke i pensum)

- <https://www.youtube.com/watch?v=pcqVUxujZoo>

Virksomheters ansvar

- Kan en virksomhet sies å være moralsk ansvarlig, eller er det bare enkeltmennesker som kan ha ansvar i denne betydningen?
- JA/NEI?
- Thurlow, Poyner – NEI s. 119
- P. French – JA s. 121

- Virksomheter kan være ansvarlige, men ikke på samme måte som enkeltmennesker.

- **Moralsk ansvar:** Dette handler om etikk og moral. Det refererer til individers eller organisasjoners plikt til å handle rettferdig og etisk. For eksempel, å hjelpe noen i nød fordi det er det rette å gjøre.
- **Juridisk ansvar:** Dette handler om loven. Det refererer til plikten til å følge lover og regler, og konsekvensene av å bryte dem. For eksempel, å betale skatt fordi det er lovpålagt.
- **Kausalt ansvar:** Dette handler om årsakssammenheng. Det refererer til hvem eller hva som forårsaket en hendelse. For eksempel, hvis en person forårsaker en bilulykke, har de kausalt ansvar for skadene.
- **Formelt ansvar:** Dette handler om offisielle roller og plikter innenfor en organisasjon eller struktur. Det refererer til de spesifikke oppgavene og ansvarsområdene som er tildelt en person eller enhet. For eksempel, en leder som har formelt ansvar for å ta beslutninger i en bedrift.

- ***“BEDRIFTENS SAMFUNNSANSVAR ER DET SOSIALE ANSVARET BEDRIFTEN HAR TIL SAMFUNNETS ØKONOMISK, JURIDISK, ETISK OG FILANTROPISKE FORVENTNINGER TIL ORGANISASJONER PÅ ET GITT TIDSPUNKT”***
(Buchholtz & Carroll (2009:40))
- Carroll, A.B. and Buchholtz, A.K. (2009). Business and Society: Ethics and Stakeholder Management, 7th edn. Mason, OH: South-Western Cengage Learning

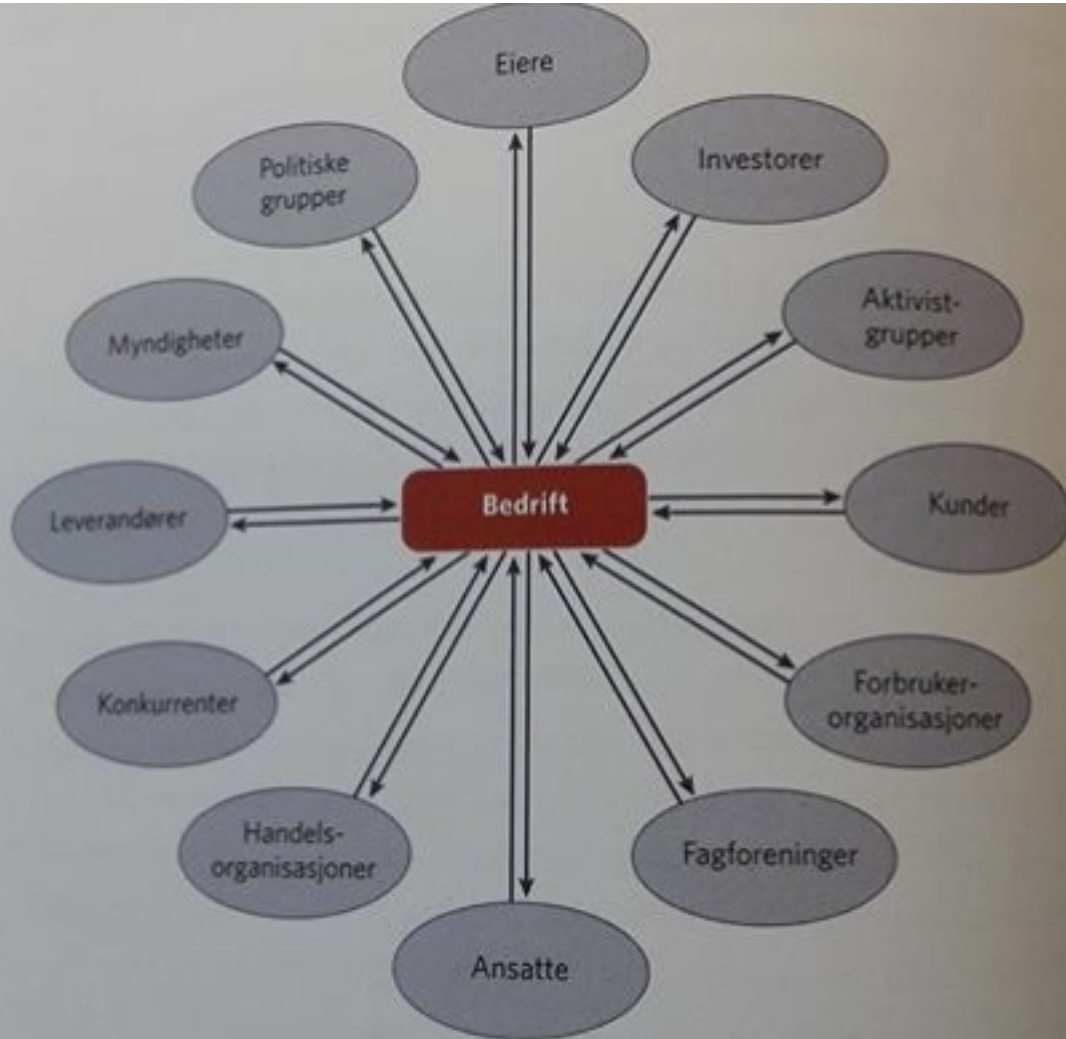
Kapittel 7: Interessentteorien – Stakeholder theory

- Interessentteorien tar utgangspunkt i at god virksomhetsledelse handler om å balansere hensynet til alle som påvirkes av eller påvirker virksomheter.
- Hvem bør vi snakke med?
- 1) Kartlegge, 2) dialog

Who is stakeholder?

- Shareholder – Andelseier
- Stakeholder – Interessent

- Gruppe: Hvem er «stakeholder»?

R. Edward Freeman

- **R. Edward Freeman** (f. 1951) er en amerikansk professor i forretningsetikk ved University of Virginia, og regnes som «faren» til **stakeholderteorien**. Hans mest kjente verk er *Strategic Management: A Stakeholder Approach* (1984), som har hatt enorm betydning for moderne ledelses- og organisasjonsforskning.
- Freeman utfordret den tradisjonelle tanken om at en bedrifts eneste formål er å maksimere avkastning for eierne (shareholders). Han mente i stedet at virksomheter må forstå seg som en del av et bredere økosystem av interessenter.
- Video med forfatter Edward Freeman:
- <https://www.youtube.com/watch?v=bIRUaLcvPe8>
2:57 min.

Shareholder value (Milton Friedman)

- **Milton Friedman** (1912–2006) var en amerikansk økonom, statistiker og samfunnsdebattant. Han regnes som en av de mest innflytelsesrike økonomene i det 20. århundre og en sentral figur i den såkalte **Chicago-skolen** innen økonomi.
- **Født: 31. juli 1912, Brooklyn, New York**
- **Død: 16. november 2006, San Francisco, California**
- **Nasjonalitet: Amerikansk**
- **Kjent for: Monetarisme, kritikk av statlig inngripen, teori om shareholder value**
- **Nobelpris: Økonomiprisen i 1976**

Friedman X Freeman

- Shareholder theory x Stakeholder theory
- Aksjonærer x Interessenter
- Video:
<https://www.youtube.com/watch?v=vD9XJKZmXEs>
7:43 min

Stakeholder theory (not in pensum)

- Know stakeholders
- Know their interests
- Know their values
- Create their values
- Coordinate these different values
- Perform these created values to stakeholders

Kartlegging av Interessenter

- Flere modeller
- Freeman: **primære** og **sekundære** interessenter

Primære og sekundære interessenter

- Prøv å finne eksempler

Primære og sekundære interessenter

- Primære: ansatte, kunder, eiere, investorer, leverandører, lokalsamfunn.
- Sekundære: frivillige organisasjoner, aktivister, myndigheter, medier.

Kartlegging – 4 nivå

- Nivå 1: Ansatte
- Nivå 2: Direkte berørte
- Nivå 3: Indirekte berørte
- Nivå 4: Virksomheters globale ansvar

Kartlegging – Nivå 1: Ansatte, kap. 7.3

- Lønnsfastsettelse – LO
- HMS (helse, miljø og sikkerhet)
- Norge: formelle lover, reguleringer osv.
- China eksempler:
<https://www.youtube.com/watch?v=5ltLlywwepY>
- 4:43 min

Nivå 2: Direkte berørte

- Kunder, bruker, leverandører.
- Markedsføring regulering – lovbeskyttelse – spesielt barn.

Kartlegging – Nivå 3: Indirekte berørte

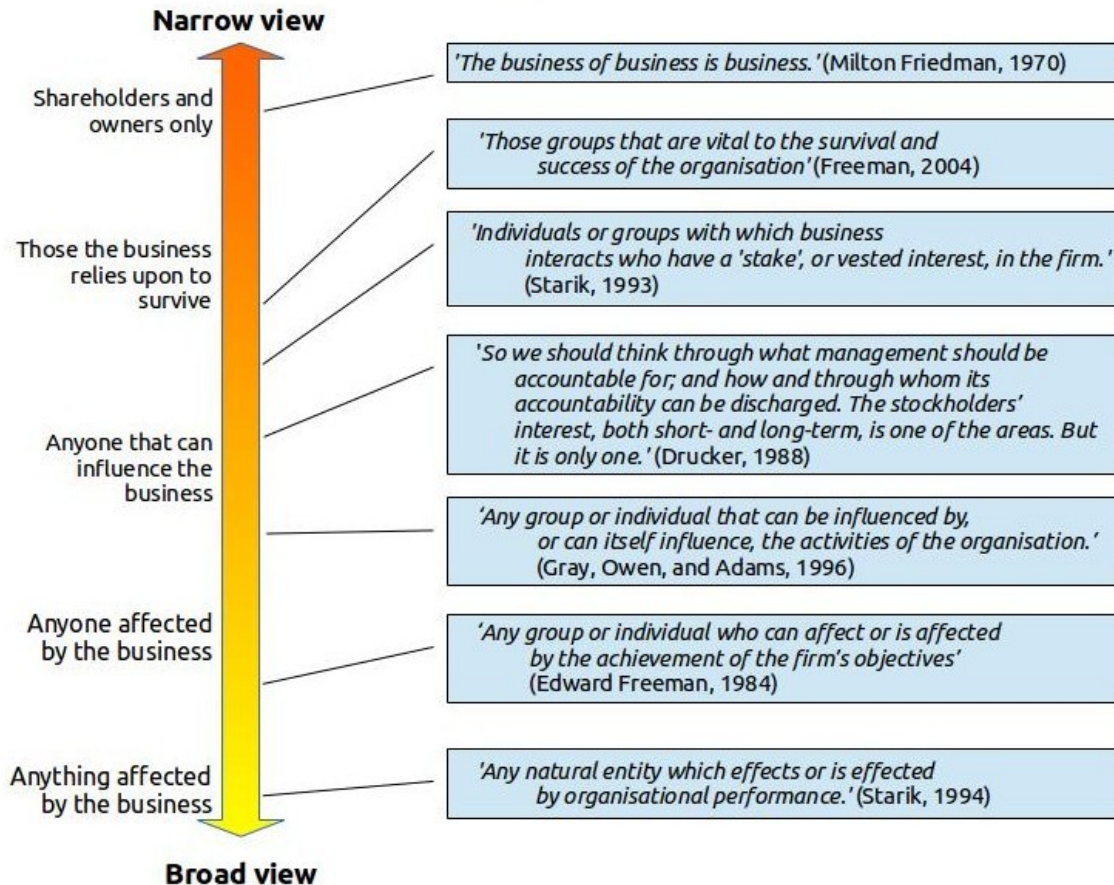
- Myndigheter, media, frivillige organisasjoner, aktivister
- Varierer fra bedrift til bedrift.

Nivå 4: Globale ansvar

Hvor stopper ansvar?

- Politisk ansvar?
- «Politisk samfunnsansvar står for en utvidet styringsmodell der private bedrifter bidrar til global regulering og tilby offentlige goder.» (s. 159)
- Miljømessige og sosiale utfordringer – generelt, ikke bare berørte.
- FNs bærekraftsmål

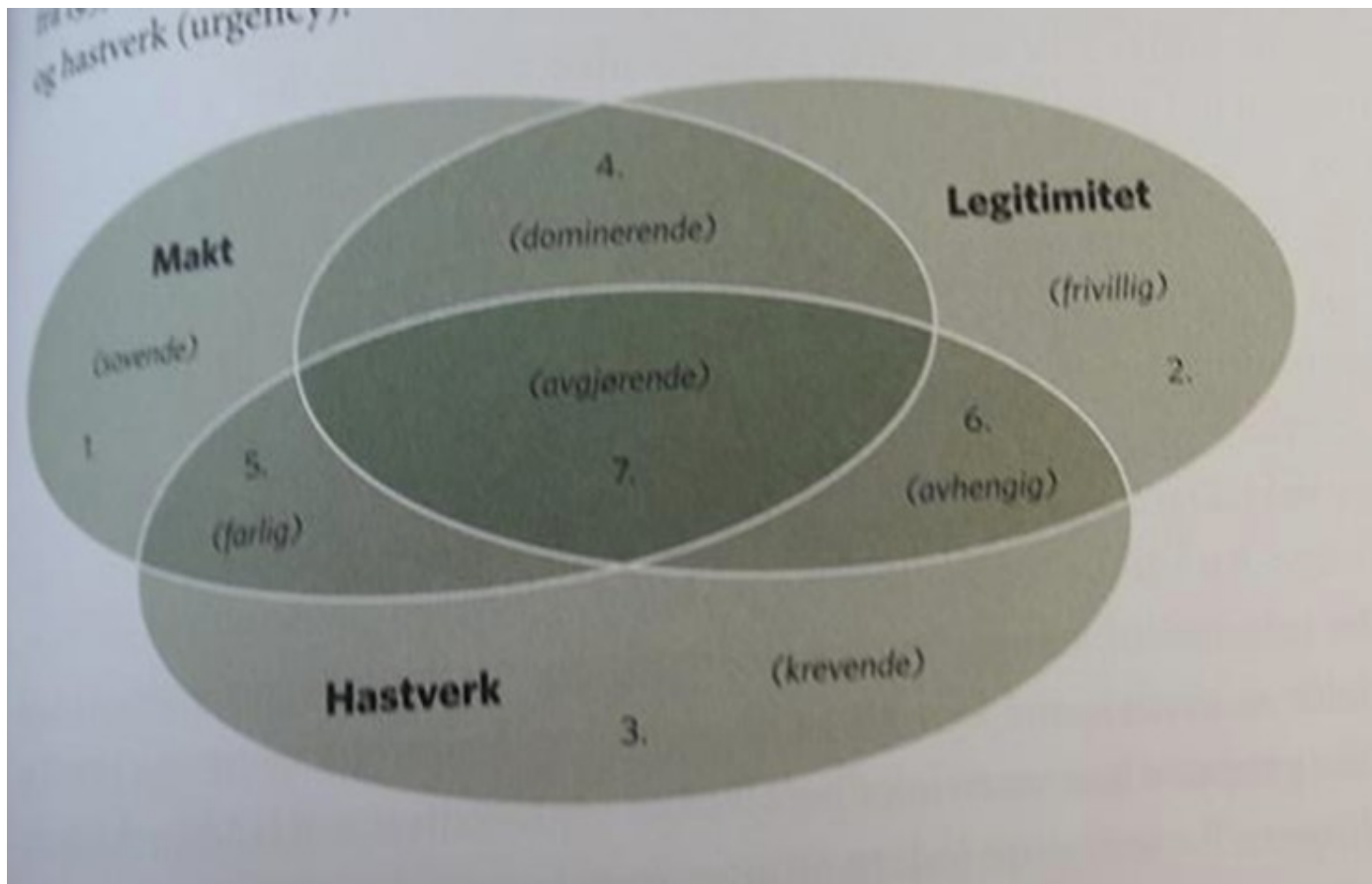
Who are legitimate stakeholders?

Kartlegging – Mitchells modell, 1997

- **Makt:** å tvinge gjennom sin vilje.
- **Legitimitet:** et sosialt akseptert krav mot organisasjonen.
- **Viktighet:** tvingende nødvendig, noe som haster.
- Avgjørende – 3 kraft
- Dominerende, avhengig, farlig – 2 kraft
- Sovende, frivillig, krevende – 1 kraft

- **Ronald K. Mitchell** er en amerikansk organisasjonsforsker og professor innen ledelse. Sammen med Bradley R. Agle og Donna J. Wood publiserte han i 1997 en av de mest siterte artiklene innen moderne ledelses- og stakeholderforskning:
- “Toward a Theory of Stakeholder Identification and Salience” (Academy of Management Review, 1997)

S.
163

s. 163

- **Makt:** I hvilken grad interessentene har evne til å tvinge gjennom sin vilje.
- **Legitimitet:** I hvilken grad interessentene har et sosial akseptert krav mot organisasjonen som det forventes at organisasjonen skal leve opp til.
- **Hastverk (Viktighet):** I hvilken grad interessentenes krav oppfattes som tvingende nødvendig, noe som det haster å gjøre noe med.

Mitchells modell

- Video:
<https://www.youtube.com/watch?v=brutV30ugyU>
- 7:26 min